

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, донетом на седници од 28. октобра 2019. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Светлане Ненадић под називом: „Претпоставка невиности као људско право са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права“. У том својству, Наставно-научном већу подносимо следећи

РЕФЕРАТ

О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

1.1. Подаци о кандидату

Кандидат Светлана Ненадић рођена је 11. новембра 1977. године у Сарајеву. Основну школу и гимназију завршила је у Београду.

Правни факултет Универзитета у Београду је уписала школске 1996/97 године, на ком је дипломирала 21. октобра 2002. године, са просечном оценом 9,00. На Правном факултету Универзитета у Београду, школске 2010/11 године, уписала је мастер студије из међународно правне научне области, које је завршила 2. јула 2012. године одбраном мастер рада под називом *Повреда људских права у кривичном поступку – пракса Европског суда за људска права*, код ментора проф. др Миленка Креће.

Школске 2012/13. године, на Правном факултету Универзитета у Београду, уписала је докторске студије из међународно правне научне области. У досадашњем току докторских студија, на првој и другој години положила је: Методе научно-истраживачког рада, први (Међународно јавно право, Право европских интеграција и Међународно право људских права) и други (Кривично процесно право и Међународно правосуђе) усмени део докторског испита, те успешно одбранила семинарски рад под називом „Европски стандарди и стандарди ЕУ у области правосуђа – извори и механизми заштите“.

Након завршених основних студија, у Првом општинском јавном тужилаштву у Београду радила је као волонтер, тужилачки приправник и тужилачки помоћник. Положила је правосудни испит у Београду 1. јуна 2005. године.

У децембру 2009. године изабрана је за заменика јавног тужиоца у Првом основном јавном тужилаштву у Београду, коју функцију и данас обавља. Дана 12. фебруара 2016. године изабрана је за члана Државног већа тужилаца, на којој функцији се налази од 06. априла 2016. године.

Члан је председништва Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.

Говори енглески језик, а служи се немачким језиком.

Светлана Ненадић је написала и објавила следеће стручне и научне радове:

Као коаутор:

- Бејатовић С. *et.al.*, *Примена начела опортунитета у пракси, изазови и препоруке*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012.
- Бејатовић С. *et.al.*, *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије и Мисија ОЕБС, Београд, 2013.

- Ђурђић В. *et.al.*, *Јавно тужилаштво и полиција. Изазови тужилачке истраге*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2017.
- Илић Г. *et.al.*, *Положај јавног тужилаштва у Републици Србији и упоредно правна анализа*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2007.
- Илић Г. *et.al.*, *Јавнотужилачки приручник*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2008.
- Јосимовић С. *et.al.*, *Поступање у случајевима насиља у породици и побољшање положаја жртве у кривичном поступку – искуства из праксе*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2016.
- Лазић Р., Ненадић С., „Јавно тужилаштво пред изазовима Закона о спречавању насиља у породици“ у: Бејатовић С. (ур.), *Реформски процеси и поглавље 23 (годину дана после) – кривичноправни аспекти*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2017., 491-503.
- Матић Бошковић М. *et.al.*, *Социјално економска права жена у Србији*, Правосудна академија, Београд, 2012.
- Матић Бошковић М., Ненадић С., „Интегритет судија и тужилаца“, *Правни живот*, Београд, 2017, број 10, том II, стр.5-18.
- Матић Бошковић М., Ненадић С., „Европски стандарди у области правосуђа“, *Страни правни живот*, 1/2018, 39-57.
- Петрушић Н. *et.al.*, *Примена антидискриминационог законодавства и кривичноправна заштита*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2012.

Аутор:

- Ненадић С., „Насиље у породици“, у: Шкулић М. (ур.), *Насиље у породици*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, 2009., стр. 95-105.

- Ненадић С., „Начело *ne bis in idem* у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и примена начела у пракси Европског суда за људска права“, *Ревија за криминологију и кривично право*, 2014, vol.52, бр.2., стр. 141-166.
- Ненадић С., „*Pre-crime* концепт Закона о спречавању насиља у породици – обавезе државе и ризици по повреду људских права“, *Страни правни живот*, 2017, број 1, стр. 155-167.
- Ненадић С., „Државно веће тужилаца, правна природа и начела поступања“, у: Шкулић М. *et.al.*, *Државно веће тужилаца у светлу најављених измена Устава*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, 2016., стр. 31-44

1.2 Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата Светлане Ненадић носи наслов „Претпоставка невиности као људско право са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права“, има 477 страница А4 формата (фонт *Times New Roman* 12, проред 1,5, маргине 30 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја докторске дисертације.

У дисертацији се налази насловна страна на српском и енглеском језику, страна са информацијама о ментору и члановима комисије, страна са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, десет страница садржаја, попис литературе на 53 странице и биографија аутора, која укључује укупно 3 странице.

Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине извори међународног права, права ЕУ и домаћег права, судска пракса међународног

правосуђа са посебним акцентом на праксу Европског суда за људска права, различити монографски научни радови, уџбеници, зборници радова, научни чланци, извештаји међународних организација и међународних невладиних организација и студије. Анализирано је преко две стотине одлука међународних судова које се тичу претпоставке невиности.

Дисертација обухвата уводна разматрања, три дела и закључна разматрања, са укупно 1303 фусноте у тексту. Списак цитиране литературе обухвата библиографске јединице, правне изворе међународног права, права ЕУ и домаћег права, интернет изворе у виду новинских чланака и извештаја, одлуке међународних тела за заштиту људских права и одлуке међународних судова са посебним пописом одлука Европског суда за људска права.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања је претпоставка невиности у троструком значењу: прво, као право међународног права људских права; друго, као индивидуално процесно право окривљеног у кривичном поступку; и треће, као основно начело којим се гарантује легитимитет кривичног поступка.

Сложеност претпоставке невиности, као предмета истраживања, која се прожима првенствено кроз међународно право људских права и кривично процесно право, а следствено и кроз међународно правосуђе и криминологију, условила је широк обим истраживања.

Предуслов за изучавање претпоставке невиности јесте дефинисање појма претпоставке невиности у правно теоријском смислу што обухвата дефинисање појма претпоставке и дефинисање појма невиности. Истраживање полази од дефиниције претпоставке као хипотезе суда. Са друге стране невиност, као негација кривице, дефинише се као правна, односно процесна невиност, а не као материјална или стварна невиност. Истраживање није имало за амбицију

утврђивање евентуалне корелацијске везе између правне невиности са једне стране и материјалне, односно фактичке невиности са друге стране.

Правно теоријска анализа обухвата и истраживање сврхе претпоставке невиности у савременим правним системима. Истраживање превазилази виђење претпоставке невиности као индивидуалног процесног права и усмерава се истраживање претпоставке невиности као извора легитимитета кривичног поступка у савременом концепту владавине права.

Предмет истраживања надилази правно теоријски концепт и улази у истраживање претпоставке невиности, као људског права, у изворима међународног права људских права, како на универзалном нивоу, тако и на регионалном нивоу. Анализа извора међународног права људских права обухвата и истраживање докумената међународног хуманитарног права који нуде одговор на питање да ли је претпоставка невиности *jus cogens*. Истраживање обухвата и најзначајније документе и одлуке универзалних и регионалних организација за заштиту људских права и међународних судова у погледу претпоставке невиности као људског права. Тако, анализирани су: Општи коментари и одлуке Комитета за људска права УН, одлуке Интер-америчке комисије за људска права, Интер-америчког суда за људска права и Афричког суда за људска права.

Нарочита пажња посвећена је развоју претпоставке невиности на тлу Европе у оквиру Савета Европе и ЕУ. Анализирани су извори права – Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, као и релевантне препоруке Комитета министара Савета Европе и документи Венецијанске комисије, а на нивоу ЕУ - Повеља ЕУ о основним правима, Директива о претпоставци невиности, као и одлуке и документи тела ЕУ - Олаф-а и Омбудсман-а. Посебан фокус истраживања усмерен је на одлуке СПЕУ у предметима који се тичу права на правично суђење и претпоставке невиности, као и однос утицаја ЕСЈП на праксу СПЕУ.

Важан део истраживања је пракса међународних кривичних трибунала/судова. Истраживање је усмерено, како на статуте судова, као изворе процесног права и заштите људских права у кривичним поступцима, тако и на праксу судова у погледу примене претпоставке невиности. Пажња је усмерена на процесне специфичности поступака пред међународним кривичним судовима и њихову рефлексију на претпоставку невиности.

Централни фокус истраживања се, са разлогом, посвећује пракси ЕСЉП који нуди највише стандарде заштите људских права на међународном нивоу и чије одлуке служе као водич другим међународним судовима и телима за заштиту људских права. Истражује се претпоставка невиности у најширем смислу који обухвата следећа питања: терет доказивања; стандард доказивања изван разумне сумње; ризик недостизања стандарда доказивања; привилегију против самоинкриминације; лишење слободе у кривичном поступку; изјаве званичника; поступање медија; питање објективне одговорности.

Коначно, истраживање је обухватило и питање инхерентних ризика по претпоставку невиности, као и савремених тенденција угрожавања претпоставке невиности, нарочито у сфери борбе против тероризма, увођењем нових или модификацијом постојећих процесних механизма. Анализа ових тенденција нуди нови поглед на улогу претпоставке невиности у савременом друштву и намеће питање да ли претпоставка невиности, какву је данас разумемо, може да опстане пред захтевима савременог друштва ризика у коме влада страх од криминала, морална паника и пунитивни популизам.

Циљ истраживања је повезивање метода, резултата и закључака из различитих грана права у циљу анализе њихових међусобних односа, обједињавања различитости у приступу и постизања јединствених закључака. Јединствени закључци који надилазе појединачну грану права треба да послуже за боље разумевање претпоставке невиности како из нормативног, тако и из практичног угла. Такође, закључци треба да олакшају тумачење и оцену одлука међународних судова и тела за заштиту људских права у погледу претпоставке невиности. Са друге стране, закључци могу бити од користи и правницима

практичарима у домаћем правосуђу ради бољег разумевања међународног права људских права и његових механизма, а тиме и лакшег и правилнијег одлучивања. У односу на закључке који се изводе у погледу савремених претњи претпоставци невиности, њихов циљ је указивање на потребу високог степена опреза приликом увођења нових или модификације традиционалних процесних механизма.

Све наведено указује на значајну актуелност предмета истраживања докторске дисертације. Претпоставка невиности као људско и процесно право, иако на први поглед делује једноставна за разумевање и примену, у пракси може да изазове бројне контроверзе, тим пре што претпоставка невиности обухвата читав низ процесних начела и механизма који се налазе у узрочно последичном односу. Стога, истраживање претпоставке невиности, а нарочито истраживање праксе ЕСЉП у погледу овог људског права је од великог, како научног, тако и практичног значаја.

Циљ докторске дисертације је детаљна анализа свих елемената претпоставке невиности и њиховог међусобног односа, као и свих ризика по претпоставку невиности који постоје у савременом друштву. Научно истраживачки циљ поставља основу за правилно разумевање и примену претпоставке невиности у пракси правосудних органа, односно правилно решавање спорних питања уз очување претпоставке невиности. Докторска дисертација представља уједно и богат извор праксе међународних судова и тела за заштиту људских права у погледу претпоставке невиности.

Имајући у виду садржину доктората, обим обухваћених тема, ширину опсега истраживачког материјала, усвојени метод истраживања, постављене хипотезе и изведене закључке, налазимо да је кандидат у потпуности остварио циљ докторске дисертације.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Аутор је поставила пет радних хипотеза. Бројност постављених хипотеза условљена је чињеницом да је претпоставка невиности предмет истраживања две правне дисциплине (кривичног процесног права и међународног права људских права), тако да се и постављене хипотезе односе на обе научне дисциплине.

Прва хипотеза је да претпоставка невиности није само процесно право, већ је и гаранција фер поступања и гаранција правне државе. Кандидат полази од претпоставке да се претпоставка невиности у савременим правим системима појављује у троструком својству: прво, као право међународног права људских права; друго, као индивидуално процесно право окривљеног у кривичном поступку; и треће, као основно начело којим се гарантује легитимитет кривичног поступка. Прва два својства су нормативно одређена, док је треће својство више у домену мета правног принципа и у највећој мери је развијено под окриљем либерално демократске идеје владавине права Савета Европе и ЕСЉП. Треће својство је стога условљено начином тумачења, идеолошком основом и правном традицијом органа који претпоставку невиности тумачи.

Друга хипотеза је: начин разумевања значаја и садржине претпоставке невиности у међународним судовима, телима за заштиту људских права и међународним органима није јединствен. Претпоставка невиности је гарантована универзалним и регионалним документима за заштиту људских права, а као људско и процесно право прописана је и у националним правним системима. Иако се ради о наизглед једноставном праву које скоро сви међународни документи дефинишу на идентичан начин у једној реченици, ипак се може закључити да је начин разумевања садржине, обима и елемената овог права значајно различит међу међународним организацијама, телима и судовима. Тако, међународна тела која се баве заштитом од тероризма показују забрињавајући ниво незаинтересованости и игнорисања у погледу примене претпоставке невиности, док највиши степен разумевања показује Европски суд за људска права.

Трећа хипотеза је да претпоставка невиности има сложену структуру која обухвата више елемената, од којих неки представљају самосталне правне институте. Претпоставка невиности на први поглед делује као право у чијој примени не може бити много дилема. Међутим, можемо да закључимо, а нарочито из праксе ЕСЈП, да претпоставка невиности има знатно сложенију структуру до које се долази тумачењем. Односно, да претпоставка невиности обухвата више елемената који на први поглед, простим нормативноправним тумачењем нормe, нису видљиви. Из праксе ЕСЈП елементи претпоставке невиности су: изјаве јавних званичника о кривичним поступцима; улога јавности у истражном поступку; привилегија против самоинкриминације; начело *in dubio pro reo*; стандард доказивања изван разумне сумње; терет доказивања и могућност његовог пребацавања; аутономни појам кривичне оптужбе; временски оквир важења претпоставке невиности; тумачење ћутања окривљеног; однос лишење слободе и претпоставке невиности. Неки од елемената претпоставке невиности представљају самосталне правне институте и могу бити изучавани и ван предмета нашег истраживања.

Четврта хипотеза: пракса ЕСЈП у примени права на правично суђење и претпоставке невиности, као њеног саставног дела, је неконзистентна и непредвидива. Тумачење одлука ЕСЈП у односу на право на правично суђење, па самим тим и претпоставку невиности, као део тог права, је велики изазов. Првенствено, истражено је постојење аутономних појмова које је креирао ЕСЈП. Са становишта права на правично суђење у кривичним поступцима, најзначајнији аутономни појам је појам „кривичне оптужбе“. Потом, анализиран је начин на који ЕСЈП тумачи право на правично суђење из члана 6. ЕКЈП, као и међусобни однос права из права на правично суђење. Нарочита пажња је посвећена начину примене интерпретативних техника приликом одлучивања о праву на правично суђење, односно недоречености и недоследности ЕСЈП у образлагању зашто, када и коју интерпретативну технику користи.

Пета хипотеза је да претпоставка невиности није статична категорија. Претпоставка невиности постоји у различитим правним системима вековима

уназад, од Хамурабијевог законика до савремених правних система, развијајући различите облике и начине тумачења. Савремени концепт претпоставке невиности представља највишу тачку његовог развоја, а настао је и развио се под окриљем Савета Европе. Ипак, највиши стандарди заштите угрожени су растућим захтевима за ефикасну борбу против тероризма и организованог криминала, као и све израженијим политичким захтевима за превентивним деловањем кривичног права и што бржим доношењем одлука у скупим кривичним предметима. Под притиском потреба „друштва ризика“ дефинисаних у политичким захтевима, кривично право модификује традиционалне институте, као што су субјективна одговорност, терет доказивања, стандард сумње и др, што све утиче на релативизацију претпоставке невиности, мењање суштине и обима примене.

Спроведеним истраживањем постављене хипотезе су потврђене, а сви ставови кандидата у односу на потврду хипотеза су ваљано и комплетно објашњени, те детаљно образложени.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Светлане Ненадић под насловом „Претпоставка невиности као људско право са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права“ има неколико основних целина подељених у три дела, те структурисаних на одговарајући начин, прилагођен логичном развоју теме истраживања.

У оквиру првог дела под насловом „Претпоставка невиности као људско право у међународном праву људских права“ анализиран је теоријски појам претпоставке и појам невиности, као и сврха претпоставке невиности у правном систему и њен историјски развој. Анализирани су универзални и регионални извори међународног права људских права који обухватају претпоставку невиности и уједно је анализиран рад универзалних и регионалних тела за заштиту људских права у погледу заштите претпоставке невиности. Посебна пажња је посвећена регионалној заштити претпоставке

невиности на тлу Европе, како у оквиру СЕ, тако и у оквиру ЕУ. С тим у вези, анализирано је и право ЕУ у делу који се тиче претпоставке невиности, пракса тела ЕУ, као и анализа пресуда СПЕУ. Првим делом обухваћена је и пракса међународних трибунала и Међународног кривичног суда и анализиран је начин разумевања претпоставке невиности под окриљем ових судова. Дат је кратак приказ нормативног и теоријског историјског развоја претпоставке невиности на тлу бивше Југославије и Србије.

Други део под насловом „Претпоставка невиности у пракси ЕСЈП“ обухватио је анализу односа претпоставке невиности и осталих права из члана 6. ЕКЈП, тј. права на правично суђење. Анализирани су аутономни појмови ЕСЈП од којих зависи примена претпоставке невиности, *ratione materiae* и *ratione temporis* претпоставке невиности, као и веза претпоставке невиности са другим правима из ЕКЈП. Централни фокус другог дела рада је на појединачним елементима претпоставке невиности – терету доказивања, стандарду доказивања, привилегији против самоинкриминације. Анализиран је и однос непристрасности и претпоставке невиности, као и обавезе медија у односу на претпоставку невиности. Други део рада методолошки се заснива на анализи судске праксе ЕСЈП. Бројност анализираних одлука дала је широке могућности у погледу укрштања ставова ЕСЈП у истом правном питању. Овакав методолошки приступ омогућио је критички осврт на рад ЕСЈП и праћење промена у начину разумевања претпоставке невиности као дела права на правично суђење.

У трећем делу под насловом „Ризици по повреду претпоставке невиности у савременом праву“ представљен је утицај „друштва ризика“ под чијим окриљем се рађају криминолошки феномени - *pre-crime*, морална паника и страх од криминала, на претпоставку невиности. Анализиране су савремене тенденције у борби против тероризма и организованог криминала које се огледају у потреби превентивног деловања кривичног права, па самим тим и потреби уподобљавања традиционалних кривичнопроцесних начела новој улози кривичног права. Посебна пажња је посвећена ризицима по претпоставку

невиности у материјалном праву, у случају превентивног лишења слободe, код одузимања имовине проистекле из кривичног дела и споразума о признању кривичног дела.

Закључна разматрања су обухватила анализу степена доказаности постављених хипотеза.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација кандидата Светлане Ненадић оригиналан је и користан допринос науци кривичнопроцесног права, будући да представља значајно истраживање претпоставке невиности као људског права, процесног права и гаранције правичног поступка.

Значај докторске дисертације огледа се и у чињеници да је у домаћој правној литератури претпоставка невиности често посматрана као недовољно интересантна за свеобухватно истраживање са становишта домаћег права. Студије о претпоставци невиности из угла међународног права људских права у домаћој правној литератури права су реткост. Поврх наведеног, изражен је недостатак научног истраживања судске праксе ЕСЉП у односу на претпоставку невиности као сегмента права на правично суђење.

Све претходно наведено јасно указује на изражену актуелност теме, односно предмета докторске дисертације, која има научни, али и велики практични значај. Остварењем циља докторске дисертације да се подробно објасни појам, својство, структура и значај претпоставке невиности, уз указивање на изазове савременог друштва по претпоставку невиности, остварен је значајан доктринарни резултат, те дат и врло солидан како научни тако и практични допринос, који може бити и од сасвим конкретне важности, у судској пракси и пракси јавних тужилаштва.

Резултати истраживања изложени у докторској дисертацији Светлане Ненадић, поред научног значаја могу бити од користи и домаћем законодавцу,

јер указују на бројне скривене ризике по претпоставку невиности у упоредном праву. Резултати истраживања позивају законодавца на потребу високог степена пажње приликом преузимања конкретних идеја законских решења из упоредног права, а све са циљем заштите претпоставке невиности у домаћем праву.

На основу свега претходно изложеног, Комисија је мишљења да докторска дисертација Светлане Ненадић под насловом „Претпоставка невиности као људско право са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права“ представља квалитетно, занимљиво и одговорно спроведено истраживање које може бити и од практичног значаја, како у судској пракси домаћих судова, тако и за законодавца у процесу доношења нових или измени постојећих закона који су у вези са кривичним поступком.

6. Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације под насловом „Претпоставка невиности као људско право са посебним освртом на праксу Европског суда за људска права“ Светлане Ненадић, Комисија налази да је дисертација урађена у складу са одобреном пријавом, да је одликује добар методолошки приступ и добро промишљен концепт рада, уз складно коришћење релевантне научне литературе.

Дисертација која је предмет овог реферата је у свим својим деловима и саопштеним резултатима оригинално научно дело, плод самосталног истраживачког поступка и промишљања.

На основу закључка да је дисертација на коју се овај реферат односи оригинално научно дело, које је резултат самосталног истраживања и на њем заснованог промишљања кандидата, те свега у претходном тексту већ подробно наведеног, Комисија има задовољство да

п р е д л о ж и

Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће Светлана Ненадић бранити предметну докторску дисертацију, у чијем би саставу били потписници овог реферата.

У Београду, 13. новембра, 2019.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Милан Шкулић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Бранко Ракић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

др Бранислав Ристивојевић

редовни професор Правног факултета
Универзитета у Новом Саду
